

Катерина МЛАДЕНОВСКА-РИСТОВСКА
ЈНУ Институт за национална историја – Скопје

МАКЕДОНСКОТО КРАЛСТВО И ДИНАСТИЧКИТЕ БОРБИ ЗА ПРЕСТОЛОТ (399-392 ГОД. ПР. Н.Е.)

Abstract: *The subject of interest of this paper are the dynastic struggles for the throne of the Macedonian Kingdom in the period 399–392. B. C. The existing historical sources for this period are few in number, often with contradictory data and numerous chronological and genealogical lacunae. All this makes it impossible to give a precise reconstruction of the historical events and remains a debatable issue in the historical science. The paper is an attempt to shed some light and to give at least an approximate reconstruction of this tangled period in the history of the Macedonian Kingdom.*

Key words: *Orestes, Aeropus II, Amyntas II „The Little“, Pausanias, dynastic struggles*

По смртта на кралот Архелај, Македонското Кралство западнало во период на анархија и седум години било потресувано од династички борби за престолот и слабеење на централната власт. Притоа, за релативно кусо време, на македонскиот престол се изредиле повеќе кралеви, чијшто период на владеење е тешко да се одреди со сигурност поради скудноста на изворите и разликите во хронографските листи.¹

Убиството на кралот Архелај и претендентите за престолот

Кралот Архелај го загубил животот во време на лов, помеѓу 45 и 50-годишна возраст, во времето кога Спарта подготвувала напад на Македонското Кралство. Според Диодор, случајно, со кусо ловечко копје, го убил неговиот љубимец Кра-тер² во време на лов во 399 год. пр. н.е.³ Освен ова известување, за неговото заги-

¹ Diod. 14.37.6; 14.84.6; 14.89.2; Ael., *Var. Hist.* 12.43; Arist., *Pol.* 5.131b; Just. 7.4.3; *FGH* III p. 691, p. 692, p. 693.

² Убиецот се споменува во изворите и како Кратај (*Crataeus*) (Arist., *Pol.* 5.131b) и Кратева (*Crateuas*) (Ael., *Var. Hist.* 12.43).

³ Diod. 14.37.5–6.

нување како несреќа во лов, постои и друго известување. Имено, според Аристотел, Архелај бил убиен од Кратер, откако тој се разочарал во нивната љубовна врска. Но, други дополнителни детали од оваа верзија ја зголемуваат и веројатноста за заговор. Кратер го извршил убиството, бидејќи не му била дадена за сопруга ветената ќерка на кралот, а во заговорот учествувале и други двајца заговорници – некојси Декамних и Хеланократ од Лариса. Декамних бил навреден, бидејќи претходно бил камшикуван. Имено, тој го разгневил познатиот трагедиограф Еврипид, кој во тоа време престојувал на македонскиот двор, со коментарите за неговиот лош здив, па Архелај дозволил да му биде предаден за казна за да го камшикува. Хеланократ, пак, бил изложен „на блудот на кралот“, а тој не му го исполнил ни ветувањето дека ќе го врати од заложништвото во татковината, во Лариса, кај својот род, како член на олигарсите Алевади. Ветувањето за бракот на Кратер, пак, со кралската ќерка пропаднало, бидејќи таа веќе била омажена за друг.⁴

Со оглед на тоа што ова предание ни го пренесува Аристотел, како авторитет, но и како човек кој многу време поминал на македонскиот кралски двор и можел изворно да се запознае со дворските преданија за наследувањето на престолот, многу поверојатна е претпоставката за насилна смрт. Слично известување за смртта на Архелај среќаваме и кај Платон и кај Аелијан, но со еден дополнителен податок дека Кратер за три или четири дена ја преземал власта и застанал на престолот, по што бил убиен во заговор.⁵

За жал, ние не можеме со сигурност да се потпреме на вистинитоста на овие преданија, но очигледно е дека станувало збор за соперничка струја на заговорници.⁶ Вистината најверојатно лежи во заговор со политички мотиви, особено поради мешањето на Архелај во внатрешните работи на Тесалијците и воспоставената контрола на голем дел од нивните области. Сомнително е тоа дека Кратер бил извршител на убиството по своја иницијатива и за лично задоволување. Можеби тој дејствувал како орудие на непријателите на Архелај во Лариса, кон што наведува и улогата на ларишанецот Хеланократ.⁷ Сепак, нема да се погреша ако се прифати мислењето дека Архелај бил убиен од политички и лични причини.⁸

По смртта на Архелај започнале немилосрдни династички борби за македонскиот престол. Во меѓувреме, лозите на Филип и Алкета – синовите на кра-

⁴ Arist., *Pol.* 5.131b.

⁵ Plat., *Alcib.* 2.142d; Ael., *Var. Hist.* 8.9.

⁶ N. G. L. Hammond and G. T. Griffith, *A History of Macedonia*, vol. II (Oxford: Clarendon Press, 1979), 167.

⁷ Гаврилъ И. Кацаров, *Царъ Филипъ II Македонски. Историја на Македонија до 336 год. пр. Христа* (Софија: Придворна печатница, 1922), 78.

⁸ Е. Карни наведува дека иако Аристотел пишува за владетели убиени од лични причини, во овој случај причините се главно политички. *Види*: Elizabeth Carney, „Regicide in Macedonia“, *La Parola del Passato* 38 (1983): 262–263.

лот Александар I, биле прекинати од наследници, изумреле или загинале. Имено, наследниците на Филип веројатно биле отстранети од македонскиот крал Пердика II и кралот на Одрисите Ситалк. Наследниците на Алкета, пак, веројатно биле отстранети од Архелај. Но, притоа останале лозите на другите двајца синови на Александар I – Аминта и Менелај. Се претпоставува дека при спроведувањето на реформите на Архелај, се оформила и спротивставена опозиција, предводена од линкестидскиот кнежевски род која претендирала и за македонскиот престол,⁹ но немала таква практична моќ. При династичките борби по смртта на Архелај, приматот на престолот го презела лозата на Пердика II, но останале и другите две претендентски лози на Аминта и Менелај. Меѓу наследниците од лозата на Пердика II произлегле идните кралеви Орест, Аероп II и Павсанија. Лозата на Менелај го презела престолот со Аминта II „Малиот“, додека лозата на Аминта, пак, го презела престолот со Аминта III.

Проблемот со хронологијата

За периодот на владеењето на Орест, Аероп, Павсанија и Аминта II „Малиот“, истражувачите изнеле повеќе различни мислења: Орест (400–399 год. пр. н.е.), (399–396 год. пр. н.е.) и (399–398/7 год. пр. н.е.); Аероп (400/399–398/7 год. пр. н.е.), (398/7–395/4 год. пр. н.е.), (396–393 год. пр. н.е.), Павсанија (393 год. пр. н.е.), (394/3 год. пр. н.е.) и (393/2 год. пр. н.е.) и Аминта II „Малиот“ (393/2 год. пр. н.е.), (393 год. пр. н.е.) и (394/3 год. пр. н.е.).¹⁰ И покрај навидум минималното несовпаѓање, овие различни хронолошки рамки се должат пред сè на различните податоци во изворите и хронографските листи, но во голема мера и на недостигот на податоци за идентитетот на овие владетели. Во врска со проблемот на хронологија на нивното владеење, различните мислења на истражувачите детално ги анализира и сумира Д. А. Марч. Како заклучок во својата опсежна студија се определува за следниве хронолошки рамки: Орест (400/399–398/7 год. пр. н.е.), Аероп II (398/7–395/4 год. пр. н.е.), Аминта II „Малиот“ (394–393 год. пр. н.е.) и Павсанија (394–393/2? год. пр. н.е.).¹¹

⁹ Otto Abel, *Makedonien vor König Philipp* (Leipzig: Weidman, 1847), 204.

¹⁰ Хронографските листи и податоци се обработувани од повеќе автори: Hammond and Griffith, *A History of Macedonia*, 182 и ф. 2; Karl Julius Beloch, *Griechische Geschichte*, vol. 3, pt. 2, (Berlin and Leipzig: Vereinigung wissenschaftlicher verleger, Walter de Gruyter & co., 1923), 55–59; R. Malcolm Errington, *A History of Macedonia*, trans. Catherine Errington (Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1990), 28–29, 251; Eugene N. Borza, *In the Shadow of Olympus: the Emergence of Macedon* (New Jersey: Princeton University Press, 1990), 177–179; Duane A. March, „The Kings of Macedon: 399–369 B.C.“, *Historia* 44 (1995): 257–282; Наде Проева, *Историја на Археодуме*, *Historia Antiqua Macedonica* 8 (Скопје: Графотисок, 2004), 199, 374, 381, и други, но за жал – со премногу противречности.

¹¹ *Виду*: March, „The Kings of Macedon: 399–369 B.C.“, 257–282.

Но, кои се всушност причините за оваа неусогласеност на хронологијата? Пред сè, истражувачите главно се придржуваат до хронологијата на Диодор,¹² но несовпаѓањето се појавува кога таа ќе се спореди со подоцнежните хронографски листи на Синкел, Еусебиј и Порфириј од Тир.¹³ На овие листи се појавуваат варијации во перидот на владеењата, па така за Орест има податоци дека владеел 3 или 4 години, за Аероп II 1.5, 4 или 6 години, за Аминта II „Малиот“ 1, 3 или 4, за Павсанија 1.5 и 1.¹⁴ Иако некои истражувачи, како на пример Н. Г. Л. Хамонд, ги отфрлаат овие хронографски листи како недоследни и конфузни,¹⁵ сепак во недостиг на други изворни податоци, се чини дека се неопходни и на некои места со нивна компаративна анализа, се надополнуваат празнините за овој нејасен период.

Дополнителна причина за хронолошкото несовпаѓање и различните хронолошки определби е исто така и пресметувањето на годините на владеење во целина или со користење на периодот на тековната година, т.е. две можности кои не се исклучуваат една со друга, со оглед на недостигот на прецизни хронолошки податоци.¹⁶ Освен тоа, во овој контекст, неопходно е да се има предвид и разликата на македонскиот календар, односно македонската година, во однос на годините кои ги користеле разните хронографи, а секако треба да се земат предвид и тековните историски случувања во рамките на Македонското Кралство и поширокиот регион во овој период.

Владеењето на Орест

По ненадејното убиство на Архелај, престолот го наследил неговиот малолетен син Орест од бракот со Клеопатра. За оваа смена на престолот Диодор пишува: „Во Македонија кралот Архелај, убиен ненамерно од неговиот љубен Кратер, го завршил својот живот откако кралувал седум години. Власта ја презел Орест додека бил сè уште дете.“¹⁷

Иако во изворите не е спомената семејната врска на Архелај со Орест, нема никакво сомнение дека тој му бил син, инаку не би можел да биде определен за наследник на малолетна возраст. Орест бил подолгорочно планиран за нас-

¹² Diod. 14.37.6; 14.84.6; 14.89. 2.

¹³ FGH III p. 691; p. 692; p. 693.

¹⁴ FGH III p. 691; p. 692; p. 693.

¹⁵ Hammond and Griffith, *A History of Macedonia*, 168 и ф. 2.

¹⁶ Според Н. Г. Л. Хамонд грешката на К. Ј. Белох била во тоа што тој првично пресметувал во годишни делови. На пример, ако Архелај умрел во 400/399 год. пр. н.е. и Аероп во 395/4 год. пр. н.е., К. Ј. Белох пресметал за Аероп пет години, сметајќи дека тоа не соодветствува со Диодор којшто му дава шест години на владеење. Но, ако се брои вклучително и се земе 400/399 год. пр. н.е. за заедничка година на владеење на Архелај и Аероп, тогаш шест години владеење на Аероп точно се совпаѓа со известувањето на Диодор (Diod. 14.37.6 и 14.84.6).

¹⁷ Diod. 14.37.6.

ледник и од самиот Архелај, како што дознаваме од известувањето на Аристотел.¹⁸ Имено, од политички причини за да го заштити престолот преку роднинство во корист на својот малолетен наследник Орест, тој омажил една од неговите ќерки за синот на Аминта (т.е. за синот на подоцнежниот крал Аминта II „Малиот“). Тој најверојатно бил син на Менелај (синот на Александар I и брат на Пердика II). Некои истражувачи го сметаат Аминта II „Малиот“ за син на Архелај, па според тоа Архелај го оженил својот син за својата ќерка.¹⁹ Овие различни толкувања на идентитетот на Аминта се должат на еден спорен дел од оригиналниот текст на Аристотеловата *Политика* (1311b), поточно наведеното име Аминта, кое според едни е во падежната форма датив, а според други во генитив. Иако останува на нивото на веројатните претпоставки, се чини мошне прифатливо толкувањето на Н. Г. Л. Хамонд кој го разгледува името Аминта во падежната форма на генитив,²⁰ па според тоа Архелај ја омажил својата ќерка за синот на Аминта (т.е. за синот на идниот крал Аминта II „Малиот“).

Бидејќи се работело за малолетен наследник, за законски регент на младиот крал му бил назначен неговиот постар роднина Аероп.²¹ Се поставува прашањето: Кој бил Аероп? За неговиот идентитет немаме сигурни податоци, но нема сомнение дека припаѓал на династијата на Аргеадите, инаку не би можело да биде назначен за регент на малолетниот крал. Исто така, повеќе од веројатно е дека бил во блиско сродство со него, па оттука би можел да биде брат на Архелај, односно чичко на Орест.²²

Н. Г. Л. Хамонд претпоставува дека Аероп бил еден од оние коишто се заколнале за договорот помеѓу Македонското Кралство и Атина во време на владеењето на Пердика II.²³ Овој договор е зачуван на еден епиграфски споменик пронајден на атинскиот Акропол,²⁴ но во фрагменти и со лакуни во текстот. По одредбите во договорот, наведени се имињата на потписниците од македонската

¹⁸ Arist., *Pol.* 5.1311b.

¹⁹ Beloch, *Griechische Geschichte*, 62f.; Errington, *A History of Macedonia*, 28, n. 6; Проева, *Историја на Аргеадите*, 200 и др. К. Ј. Белох дава уште една претпоставка дека Архелај се оженил со неговата маќеа Клеопатра и со неа го имал синот Орест. Н. Г. Л. Хамонд со право заклучува дека фактот што и сопругата на Пердика II и сопругата на Архелај го имале името Клеопатра, не мора да значи дека тоа била една иста жена, бидејќи ова име било омилено меѓу античките Македонци и многу често застапено. (Hammond and Griffith, *History of Macedonia*, 169, n.2)

²⁰ Ibid. 169.

²¹ Diod. 14.37.6.

²² March, „The Kings of Macedon: 399–369 B.C.“, 278; Borza, *In the Shadow of Olympus: the Emergence of Macedon*, 178.

²³ *Види*: Hammond and Griffith, *A History of Macedonia*, 134–136.

²⁴ IG I³ 89; Н. Г. Л. Хамонд го датира договорот во 415 год. пр. н.е., но меѓу истражувачите има и други различни мислења, а претпоставките одат од 435, па сè до 413 год. пр. н.е.

кралска куќа и од други македонски благороднички семејства, а за една од лакуните на ова место Н. Г. Л. Хамонд ја предлага емендацијата „Аероп, син на Пердика“. Бидејќи имаме податок дека Пердика II имал син со Клеопатра кој бил ликвидиран кога имал седум години од Архелај;²⁵ тој смета дека е можно Аероп да бил постар брат на тоа момче, или можеби полубрат од друга жена.²⁶ Има и мислења дека Аероп бил член на линкестидска куќа, што е тешко прифатливо.²⁷

Дали Аероп бил брат или полубрат на Архелај, останува да се претпоставува, но едно е сигурно, дека бил од лозата на Пердика II, односно внук по машка линија на Александар I. Кога Македонското собрание го назначило за регент, треба да се претпостави, дека како постар, тој стоел повисоко во наследувањето, отколку подоцнежниот крал Аминта II „Малиот“. Тој веројатно бил следен наследник по крвно сродство помеѓу возрасните во кралската династија.

Во изворите нема известувања што сè се случувало во овој период во внатрешните односи во државата и во надворешната политика. Но, имајќи предвид дека поширокиот регион во периодот по 404 год. пр. н.е. бил со потполна доминација на Спарта, таа веројатно не се откажала од своето влијание во Тесалија. Можно е Аероп успешно да парирал со примена на амбивалентна политика, со оглед на тоа што започнувал да јакне и отпорот против моќната Спарта преку повторното издигнување на Атина и Теба, кон кои се придружувале и демократските сили на Акарнанија, Аргос, Евбоја, Коринт, но и градовите на Халкидик и самата Тесалија. Спарта морала да го има предвид сето тоа и можеби нејзиното внимание кон Тесалија моментно било во одложено политичко мирување.

Како што одминувало времето, за три години веројатно постепено се заострувале меѓусебните односи на младиот крал и регентот Аероп. Младиот крал бил воден од желбата самостојно да завладее, а неговиот регент да ја преземе целокупната власт и да се прогласи за крал. Најпосле, по трите регентски години, откако постепено се етаблирал со овластувања на суверен монарх, Аероп и формално се прогласил за крал. Тоа се случило со вообичаено насилство за преземање на престолот – со убиство на младиот крал Орест, организирано од самиот Аероп. Диодор соопштува: „Аероп го убил него (Орест) и владеел со кралството шест години.“²⁸ Притоа, во времетраењето на владеењето на Аероп (шест години), Диодор ги вклучува и трите регентски години.

Според Н. Проева: „Може да се шпекуира дека, за тие три години што ги минал како старател на малолетниот крал, Аероп успеал да обезбеди поддршка

²⁵ Plat., *Gorg.* 471; Hammond and Griffith, *A History of Macedonia*, 135.

²⁶ Hammond and Griffith, *A History of Macedonia*, 170.

²⁷ Fritz Geyer, *Makedonien bis zur Thronbesteigung Philipps II* (Munich-Berlin: R. Oldenbourg, 1930), 109 и 111.

²⁸ Diod. 14.37.6.

од поголемиот број македонски благородници, та можел да се осмели на ваква постапка без посериозни последици. Освен тоа, во негова полза била и општата политичка состојба – во овој бурен и тежок период од македонската историја, кралството било поштедено од какво и да е надворешно мешање, што инаку се случувало мошне ретко.²⁹

Владеењето на Аероп

Имајќи предвид на кој начин Аероп дошол на власт, превратот веројатно довел до одредена нестабилност во внатрешните односи на државата, а во тоа време продолжил и македонско-спартанскиот судир на интереси околу наметнувањето на влијанија во Тесалија. Во 395 год. пр. н.е., во Тесалија најпосле завршиле долгогодишните внатрешни немири. Тогаш Алевадите од Лариса на чело со Медеј, со помош на хеленските полиси од антиспартанската коалиција и со поддршка на Македонското Кралство, повторно воспоставиле контрола во областа.³⁰

Наскоро по прогласувањето на Аероп II за македонски крал,³¹ избувнала новата т.н. Коринтска војна (395–387 год. пр. н.е.), овојпат помеѓу коалицијата на хеленските полиси Теба, Акарнанија, Аргос, Евбоја, Коринт, Локрида, Мегара и други сојузници, на чело со Атина, против Пелопонескиот сојуз на чело со Спарта. Причина за војната бил стремежот на демократските полиси за ослободување од влијанието на олигархиската Спарта. Во војната се вмешала и Персија, поддржувајќи ја антиспартанската коалиција, главно со парична помош, особено Атина, за обнова на одбранбените ѕидини и флотата.

Кога започнала војната, Аероп II неформално се приклонил кон поддршка на Атинско-бојотскиот сојуз, повеќе во интерес на заштита на суверенитетот на својата држава пред моќната Спарта, отколку од желба сојузнички да помогне. Во слична состојба како Македонското Кралство биле и Тесалијците. Уште во првата година од Коринтската војна, против Спарта се вклучил и Халкидичкиот сојуз, предводен од Олинт. Со проширувањето на војната и приклучувањето на новите сојузници, на Спарта ѝ биле попречени копнените комуникации преку Тесалија, Македонија и Тракија кон Азија. Во битката кај Халијарт, во Бојотија, 395 год. пр. н.е., Спарта доживеала убедлив пораз, па спартанските ефори, наоѓајќи се во тешка воена состојба, испратиле итна наредба до Агесилај³² веднаш

²⁹ Проева, *Историја на Аргеадите*, 199–200.

³⁰ Проева, *Историја на Аргеадите*, 206.

³¹ Аероп II на хронографските листи на Синкел и Еусебиј (*FGH* III, р. 693) е именуван и како Архелај. *Види*: March, „The Kings of Macedon: 399–369 B.C.“, 261, 275–276.

³² Агесилај (444–360 год. пр. н.е.) бил син на поранешниот спартански крал Архидам II и тогашен спартански крал (399, 396 или 401–360 год. пр. н.е.). Тој војувал против Персијците во Мала Азија (Фригија) за заштита на малоазиските хеленски градови (396 год. пр. н.е.).

да се врати од Мала Азија, каде што бил ангажиран во борба против персиските сили, за да помогне во заштитата пред надмоќните непријатели. Еден кус запис за македонската надворешна политика посведочува дека Аероп II се обидел да го попречи Агесилај да помине со војската преку територијата на Македонското Кралство. Во меѓувреме тој бил надмудрен со воена итрина и Агесилај без проблем минал низ Македонија.

Полиајн, во своето дело *Воени вештини (Strategemata)*, дава мошне сликовит приказ на ова случување:

„Имајќи можност да премине преку Македонија, Агесилај, испратил пратеништво кај кралот Аероп да се договори со него за слободно преминување. Но Македонецот, којшто добил известување за слабоста на лакедајмонската коњаница, одбил да се договори со него; и, наредувајќи ѝ на сопствената коњаница да се распореди на полето, му одговорил дека ќе се сретне со него лично. Затоа Агесилај, за да покаже поголема коњаница од таа што вистински ја имал, ѝ наредил на пешадијата да го формира првиот ред. Зад неа ги поставил сите коњи што можеле да се јаваат, поставувајќи ги во двојна фаланга и зголемувајќи го бројот со магариња, мазги и такви коњи, коишто биле стари, и се користеле само за носење товар. Војниците, јавнати на нив и опремени со целосно коњичко вооружување, изгледале како многубројна коњаница. Соочен со толку страшна сила, Аероп II склучил договор со Лакедајмонците, дозволувајќи им слободен премин низ неговите владенија.“³³

Значи, иако Аероп II неформално се приклонил кон поддршка на Атинско-бојотскиот сојуз, во својата амбивалентна политика, склучил договор со Спарта. Ова се случило еден месец или два пред 14 август 394 год. пр. н.е., бидејќи знаеме дека Агесилај подоцна навлегол во Бојотија, како што нè известува Ксенофонт, за време на помрачувањето на сонцето.³⁴

Во големата битка кај хеленскиот град Книдос, во Дорида, во Мала Азија, 394 год. пр. н.е., атинско-персиската флота, предводена од атинскиот стратег Ко-

³³ Polyain. 2.1.17.

Споредувајќи ја со воената итрина која ја применил македонскиот војсководец Антипатар (398–319 год. пр. н.е.), Полиајн дава уште еден опис на истото случување:

„За да им остави впечаток на Тесалијците дека неговата коњаница е многубројна, Антипатар напредувал со одреден број магариња и мазги кои ги јавале мажи вооружени како коњаници. Но, првиот ред на секој одред тој го формирал од вистинска коњаница. Непријателите на кои им изгледале страшни како појава и претпоставувале дека не само предните редови, туку и останатите се коњаница, се разбегале. Оваа воена итрина ја употребил и Агесилај против Аероп во Македонија.“ (Polyain. IV, 4, 3)

³⁴ Xen., *Hell.* 4.3.10; Н. Г. Л. Хамонд го датира преминувањето на Агесилај низ Македонија не порано од јули 394 год. пр. н.е. (Hammond and Griffith, *History of Macedonia*, 168, 171).

нон, ја поразила спартанската флота и нејзините сојузници. Ова ја ослабнало моќта на Пелопонескиот сојуз. Антиспартанската коалиција успешно парирала и на навлегувањето на Агесилај кај Коринтскиот Провлак и во Бојотија, но потоа состојбите се смениле. Спартанците, на чело со Агесилај, кај градот Коронеја, во Бојотија и кај Немеја, во Арголида, ги разбиле здружените сили на Аргос, Атина, Коринт и Теба (есента 394 год. пр. н.е.).

И покрај воената состојба на македонскиот кралски двор продолжиле подмолните борби за престолот. Додека хеленските држави воделе меѓусебна војна во близината на Истам, продолжила и нестабилноста во внатрешните односи на кралството. Во екот на бурните воени случувања на историската сцена во хеленскиот свет, македонскиот крал Аероп II починал од природна смрт, од болест. Со неговата ненадејна смрт уште повеќе се искомплицирала внатрешната нестабилност на Македонското Кралство. Аероп II бил наследен од неговиот син Павсанија. Диодор соопштува: „Во тоа време (т.е. Битката кај Книдос) Аероп, кралот на Македонците, умрел од болест, откако кралувал шест години. Власта ја презел синот Павсанија кој владеел една година.“³⁵

Владеењето на Павсанија

Се смета дека Павсанија владеел околу една година. Диодор не споменува никакви проблеми со неговото наследно право, но Еусебиј и Синкел вметнуваат крал по име Аминта на кралската листа пред него.³⁶ По малку време дури двајца Аргеади се пројавиле како претенденти за узурпација на престолот, двајцата со исто име – Аминта. Првиот претендент, познат како Аминта II „Малиот“, можно е да бил син на Менелај (еден од браќата на Пердика II), за чијшто син Архелај ја омажил својата ќерка, ако ја прифатиме претпоставката на Н. Г. Л. Хамонд.³⁷ Вториот претендент на престолот, познат како Аминта III, бил син на Аридај, внук на Аминта (братот на Пердика II) и правнук на Александар I.

Наследното право на Павсанија веројатно прв го оспорил Аминта II „Малиот“ и една година веројатно напоредно кралувале обајцата (393 год. пр. н.е.). Тоа најдобро го посведочуваат нивните зачувани монети кои се од ист тип. Како што соопштува Диодор: „Павсанија, кралот на Македонците, умрел по една година на владеене, а бил убиен од Аминта,³⁸ којшто ја освоил власта и владеел дваесет

³⁵ Diod. 14.84.6.

³⁶ Euseb. 1.229.17; Synk. 495.1; 500.12–14.

³⁷ За идентитетот на овој Аминта и спорниот дел од текстот на Аристотеловата *Политика* (1311b) споменавме претходно. Ерингтон категорично се спротивставува на обидот на Н. Г. Л. Хамонд да го постави Аминта II „Малиот“ за син на Менелај. *Budu: Errington, A History of Macedonia*, 269, ф. 6.

³⁸ Аминта III, синот на Аридај, внукот на Аминта (братот на Пердика II). Јустин (Just. 7.4.3) го помешал Аминта III со Аминта II „Малиот“ како син на Менелај.

и четири години.³⁹ Како и да е, Павсанија бил наследен од Аминта III, кој дошол на власт по насилно преземање на престолот.

Владењето на Аминта II „Малиот“

Најверојатно е дека Аминта II Малиот прв му го оспорил престолот на Павсанија. Тој фигурира во Аелијановата листа на озлогласени владетели на Македонското Кралство: „Архелај – син на робинка, Менелај – вонбрачно дете, а синот на Менелај, Аминта, на којшто му се верувало како роб и придружник на Аероп...“.⁴⁰ Тоа упатува дека тој всушност првин бил припадник на институцијата „кралски деца“ на Аероп II, но подоцна ја изневерил довербата извршувајќи завера против легитимниот крал. Диодор не го споменува Аминта II „Малиот“, но тој се споменува во текстовите на Еусебиј и Синкел, на оние места каде што тие не се потпираат на Диодор како извор, туку на Теопомп.⁴¹ Споменат е и од Аристотел кој дава известување за неговата смрт: „Дерда го нападнал Аминта Малиот поради тоа што се фалел со неговата младост“.⁴²

Значи, наскоро по преземањето на престолот, Аминта II „Малиот“ бил убиен од лични причини од својот љубимец, линкестидскиот благородник Дерда, бидејќи тој го компромитирал за нивната врска. Има и мислење дека Дерда бил внук на елимејскиот басилеј Дерда I.⁴³

Со убиствата на Павсанија и Аминта II „Малиот“ завршиле династичките борби на Аргеадите. Со тоа згаснале семејните гранки на Пердика II и на неговиот брат Менелај, а со прогласување на Аминта III за крал на Македонија, власта преминала од една на друга гранка на семејното стебло на Александар I, т.е. семејната гранка на неговиот син Аминта.

* * *

Анализата на податоците и претпоставките за овие бурни династички борби е неисцрпна, или како што констатира Борза: „Настаните од првата половина на IV век пр. н.е. претставуваат вистински историографски кошмар за историчарот на Македонија.“⁴⁴ Е. Карни мошне сублимирано ги изнесува главните причи-

³⁹ Diod. 14.89.2.

⁴⁰ Ael., *Var. Hist.* 12.43.

⁴¹ Тргувајќи од ова и осврнувајќи се хронолошки на овие извори, Д. А. Марш изнесува претпоставка дека Аминта II „Малиот“ застанал на престолот кон крајот на месец јули 394 год. пр. н.е. и владеел само еден месец или два, па од тие причини не е споменат кај Диодор. *Vidi: March, „The Kings of Macedon: 399–369 B.C.“, 276–277.*

⁴² Arist., *Pol.* 5.13ub.

⁴³ N. G. L. Hammond, „The Kingdoms of Illyria circa 400–167 B.C.“, *The Annual of the British School at Athens* 61 (1966): 244.

⁴⁴ Borza, *In the Shadow of Olympus: the Emergence of Macedon*, 180.

ни за ова: несигурен систем на примогенитура, кралување врз основа на лична (а не на институционална) моќ, и двор полн со интриги како последица од институционализирана педерастичка.⁴⁵ Секако, влијание имала и конкуренцијата за склучување политички бракови, а штом се испреплетувале политички и лични мотиви, тоа водело до бројни убиства и заговори, кои во голема мера го дестабилизираше Македонското Кралство во овој период.

Литература:

Извори

- Claudii Aeliani *De natura animalium libri XVII, Varia historia, Epistolae, Fragmenta*. Vol 2, ed. Rudolf Hercher. Lipsiae: in Aedibus B.G. Teubneri, 1866.
- Aristotelis *Politica*. Ed. W. D. Ross. Oxford: Clarendon Press, 1957.
- Diodorus Siculus: Diodorus of Sicily in Twelve Volumes. Greek text and facing English translation by C. H. Oldfather. London: Loeb Classical Library, 1967.
- Eusebii Pamphili. *Chronicon*, bipartitum Graeco-Armeno-Latinum. Venetiis: Typis cobnobii pp. armenorum in insula S. Lazari, MDCCCXVIII.
- Inscriptiones Graecae, a complete searchable online database of main, regional and site corpora*, the Packard Humanities Institute, Cornell / Ohio State University, <http://epigraphy.packhum.org/inscriptions/>.
- Jacoby, Felix. *Die Fragmente der Griechischen Historiker*. Berlin: Weidmannsche Buchhandlung, 1923.
- Justini *Historiarum Philippicarum; Ex Trogo Pompeio*. Lib. XLIV, ed. El. Johanneau et Frid. Dubner. Parisiis: Eques legion honoris adscriptus, MDCCCXXIII.
- Platonis *Opera*. Ed. John Burnet. Oxford: Oxford University Press, 1903.
- Polyaeni *Strategematon*. Libri octo, ed. Edvardi Wolflin – Joanes Melbar. Lipsiae: in Aedibus B.G. Teubneri, 1887.
- Syncellus Georgius et Nicephorus Cp. *Corpus Scriptorum Historiae Byzantinae*, Vol I, ex recensione Guilielmi Dindorfii. Bonnae: Impensis ed. Weberi, MDCCCXXIX.
- Xenophontis *Opera omnia*. Vol. 1, ed. E. C. Marchant. Oxford: Clarendon Press, 1900 (repr. 1968).

Монографии и статии

- Abel, Otto. *Makedonien vor König Philipp*. Leipzig: Weidman, 1847.
- Beloch, Karl Julius. *Griehische Geschichte*, vol. 3, pt. 2. Berlin and Leipzig: Vereinigung wissenschaftlicher verleger, Walter de Gruyter & co., 1923.
- Borza, Eugene N. *In the Shadow of Olympus: the Emergence of Macedon*. New Jersey: Princeton University Press, 1990.

⁴⁵ Carney, „Regicide in Macedonia“, 262-263.

- Carney, Elizabeth. „Regicide in Macedonia“, *La Parola del Passato* 38 (1983): 260-272.
- Errington, R. Malcolm. *A History of Macedonia*, trans. C. Errington. Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1990.
- Geyer, Fritz. *Makedonien bis zur Thronbesteigung Philipps II*. Munich and Berlin: R. Oldenbourg, 1930.
- Hammond, N. G. L. and G. T. Griffith. *A History of Macedonia*, vol. II. Oxford: Clarendon Press, 1979.
- Hammond, N. G. L. „The Kingdoms of Illyria circa 400-167 B. C.“. *The Annual of the British School at Athens* 61 (1966): 239-253.
- March, Duane A. „The Kings of Macedon: 399-369 B. C.“. *Historia* 44 (1995): 257-282.
- Кацаров, Г. И. *Царь Филипъ II Македонски. История на Македония до 336 год. пр. Христа*. София: Придворна печатница, 1922.
- Проева, Наде. *Историја на Аргеадите*, *Historia Antiqua Macedonica* 8. Скопје: Графотисок, 2004.